

1235

Hoge commissaris te Djakarta (Lamping) aan minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Van Maarseveen), 24 dec. 1950

Mede voor s'Jacob en Stikker.

1. Hedenochtend hield Scheffelaar een bespreking met alle rayonscommandanten. Gevraagd naar de stemming onder de Ambonezen verklaarden zij unaniem dat vrijwillige afvoer naar Ambon en de overige Zuidmolukse eilanden, overeenkomstig het U bekende schema, avant de actie van Aponno zeker zou zijn geslaagd. Na het inzetten van bedoelde actie en in het bijzonder na de uitspraak in kort geding zijn de Ambonezen echter niet meer bereid aan de afvoer mede te werken.
2. In de kampen **Bandung-Tjimahi** is niemand bereid om naar RI-gebied te gaan, 90% bereid om naar gebied te gaan onder controle van RMS (waarschijnlijk is hiermede bedoeld Ceram), 10% wil naar Nederland of eventueel West-Indië. Indien gaan naar vrij RMS-gebied niet mogelijk dan wil 50% naar Nederland en 50% naar West-Indië. Indien afvoer naar Irian mogelijk zou zijn wil 100% daarheen.
3. In de kampen **Semarang** willen allen naar vrij RMS-gebied met name Ceram. Indien zulks niet mogelijk is willen allen naar Irian. Indien afvoer naar Irian niet mogelijk dan willen allen naar Nederland.
4. In de kampen **Djakarta** wil 25% wel naar Ambon en overige Zuid-Molukse eilanden. Hiervoor durven zij echter niet openlijk uit te komen. De overige 75% wil eerst naar Irian en pas later naar de Zuid-Molukken.
5. In de kampen **Surabaja-Malang** eisen de Ambonezen primair afvoer naar vrij RMS-gebied, secundair afvoer naar Irian.
6. Alle rayonscommandanten zijn het er over eens, dat hun gezag in de kampen thans tot het nulpunt gedaald is. De Ambonezen richten zich voor wat betreft de afvoer uitsluitend naar instructies van het Comité Aponno cum suis in Nederland.
7. Ontving van Luar Negeri een memorandum van de volgende inhoud:
'De Regering van de RI merkt met voldoening op, dat het eerste vervoer naar de Zuid-Molukken van Indonesische militairen - ex KNIL-leden - wie voorlopig de status van leden van de KL zijn toegekend, een vlot verloop heeft gehad.
Gelet op het aantal vorengenoemde Indonesische militairen, dat naar de Zuid-Molukken zal worden afgevoerd, en in aanmerking nemende de meermalen geuite wens van de Nederlandse Regering om deze afvoer zo spoedig mogelijk te voltooien, is de Regering van de RI van mening, dat deze afvoer in het midden van de maand Januari 1951 voleindigd kan worden.
Het is de Regering van de RI bekend, dat de afvoer van de leden van de KL, gelet op het aantal, dat zich thans in Indonesië bevindt, eveneens in het midden van de maand Januari 1951 haar beslag zal krijgen; zoals bekend, zal volgens de ter RTC bereikte overeenkomst de afvoer van KL-leden naar Nederland zo spoedig mogelijk voltooid worden.
Op grond van het bovenstaande is de Regering van de RI van oordeel, dat de afvoer van bovengenoemde Indonesische militairen en die van KL-leden naar Nederland in haar geheel in de maand Januari 1951 voleindigd zullen zijn.'
8. Afvoer van de KL met achterlating van de Ambonezen zal naar het oordeel van Scheffelaar en de rayonscommandanten leiden tot bloedvergieten, aangezien de Ambonezen niet bereid zullen zijn vrijwillig hun wapens in te leveren. Tegenover de RI is de Nederlandse Regering verplicht de Ambonezen avant demobilisering te ontwapenen. Hiertoe is de KL niet bij machte, zowel omdat haar aantal en gevechtswaarde gering zijn, als omdat haar bereidheid om tegen Ambonezen op te treden twijfelachtig is. Militaire bijstand van de APRI zou derhalve voor de

1818

Hoge commissaris te Djakarta (Lamping) aan minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Van Maarseveen), 18 jan. 1951

Mede voor s'Jacob.

Van Santen en ik achten beiden de opdracht in Uw 452 onuitvoerbaar en wel om de volgende redenen.

1. Op de Regering van de RI zou een voorstel om de Ambonezen af te voeren naar tot Nieuw-Guinea behorend territorium een deplorabele indruk maken. Immers men heeft hier kennis genomen van s'Jacob's verklaring in de Kamer op 28 December, dat hij uit de grond van zijn hart van mening was, dat afvoer naar Nieuw-Guinea misdadig zou zijn, dat hij te raden liet welke politieke repercussies zulks te Djakarta zou hebben en dat hij in ieder geval niet bereid was zijn medewerking daartoe te verlenen. Bovendien heeft s'Jacob blijkens Uw 444 aan Djumhana gezegd, dat hij afvoer naar Irian beslist moest afwijzen, hetgeen geruststellend werkte. Sedertdien is ingevolge Uw opdracht aan de Ambonezen medegedeeld, dat zij geen andere keuze hadden dan afvoer naar de Zuid-Molukken of demobilisatie ter plaatse. Hiervan is zowel de Regering van de RI als de UNCI in kennis gesteld. Rum vroeg mij bij ons laatste onderhoud nog of mijn toezegging inzake deze keuze en de daarbij gestelde termijn van een week zou worden nagekomen, waarop ik antwoordde, dat zulks vanzelfsprekend het geval was. Inmiddels heeft Simatupang nog zoals in mijn 724 vermeld, verklaard, dat afvoer naar Irian, waartegen de RI vroeger geen overwegend bezwaar had, thans voor haar inacceptable zou zijn.
2. Voor Van Santen en zijn officieren zou een dergelijke stap een klap in het gezicht betekenen. Op grond van Uw 444, waarin stond, dat aan het 'praten' een eind moest worden gemaakt, dat de Ambonezen voor de bekende keuze moesten worden gesteld met een week bedenktijd en met de uitdrukkelijke mededeling, dat zij op niets anders aanspraak kunnen maken en dat aan eventueel 'ongehoorzamen' reeds aanstonds de KL-status kon worden ontnomen, is zijk een en ander bevestigd werd in de brief van s'Jacob van 4 Januari aan Van Santen, waarin nader werd toegelicht, dat de keuze min of meer gedwongen door de Ambonezen moest worden gedaan, dat Van Santen gemachtigd was zonedig streng op te treden en zelfs wapengeweld te gebruiken, dat er een noodtoestand was en dat de Regering op de voorhand zijn orders dekte, heeft Van Santen in overleg met mij een instructie opgesteld en doen uitgaan, waarvan hij de volledige tekst aan s'Jacob heeft geseind. Het zou onredelijk zijn van hem te eisen, dat hij thans de gegeven bevelen weer intrekt; het laatste restje discipline zou daarmee voorgoed worden verspeeld en de volgende bevelen zouden door de Ambonezen nog slechts met hoongelach worden beantwoord.
3. Wat de uitvoering van de in Uw 452 bedoelde maatregel op de Ambonezen betreft, valt op te merken, dat dezen, geconstateerd hebbende dat Nederlandse orders niet au serieus behoeven te worden genomen, waarschijnlijk zouden weigeren om naar Numfur te worden afgevoerd, zodat het doel, dat thans bij de Nederlandse Regering voorzit, met name vrijwillige afscheep, toch niet zou worden bereikt. Van degenen, die eventueel wel bereid mochten blijken om naar Numfur te vertrekken, valt niet anders te voorspellen, dan dat zij aldaar met hun gezinnen van ellende zullen omkomen, zoals reeds door s'Jacob in de Kamer werd uiteengezet. Het door hem over Nieuw-Guinea in het algemeen gestelde geldt a fortiori voor Numfur.

Hoewel uiteraard hieromtrent de reactie van Van Waardenburg uitsluitend zal geven, duiden dezerzijds beschikbare gegevens erop, dat niet alleen voldoende tenten niet zo snel zijn aan te voeren, maar dat ook administratief personeel, organisatie, voeding, sanitaire-, medische verzorging en opslagruimte op genoemd eilandje ten ene male ontbreken.

287

Notulen van de vergadering van de Ministerraad op 19 mei 1952

*s Morgens te 10 uur aangevangen en 's middags voortgezet, Tréveszaal.

Aanwezig: De Minister-President Drees en de Ministers Albrechts, Beel, Van den Brink (alleen bij de ochtendvergadering), Joekes, Liefinck, Mansholt (alleen bij de punten 8, 14 en 15), Mulderije, Peters, Rutten, Staf, Teulings (bij de punten 1 t/m 5 en 11 t/m 13, 17 en 18) en Wemmers (afwezig zijn de Ministers Stukket en In 't Veld).

Tevens zijn aanwezig de Staatssecretarissen Blom en Götzen (alleen bij de ochtendvergadering), alsmede de Algemeen Vertegenwoordigers Van de West, Debrot en Pos (bij de punten 14 t/m 16; Mr. Debrot gedeeltelijk).

Secretaris: J. Middelburg.

3. *Uniezaken*

Strafvervolgning wegens handelingen uit de periode van het conflict met Indonesië (#Zie ook notulen MR 26/5/52, punt 3c.)

Staatssecretaris *Götzen* vestigt de aandacht op berichten van Lamping inzake de ontvoeringen en arrestaties. Uit een der berichten blijkt, dat een Nederlander met arrestatie wordt bedreigd op grond van handelingen, die hij vóór de soevereiniteitsoverdracht heeft verricht. Staatssecretaris *Blom* merkt op, dat bij de vraag om uitlevering van Westerling ook diens handelingen in Celebes worden vermeld. De *Minister-President* meent, dat op de RTC een overeenkomst is afgesloten, waarbij vergelding van handelingen in de conflictperiode wordt uitgesloten. Hoewel de betrokkene nog niet gearresteerd is, acht spreker het wenselijk, dat Lamping hierover inlichtingen vraagt aan een vertegenwoordiger van de Indonesische Regering op grond van het feit, dat hem geruchten over een mogelijke arrestatie van de betrokken Nederlander hebben bereikt. De *Raad* verklaart zich hiermede accoord.

6. *Besprekingen tussen de Nederlandse Interdepartementale Commissie en de Missie Supomo* (Brief van de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken d.d. 25 April 1952, nr. 3113 A.)

Staatssecretaris *Blom* deelt ter toelichting mede, dat inmiddels het aantal gearresteerde Nederlanders van 95 is gedaald tot 56. Als dit aantal nog verder daalt, zal men de kwestie van de arrestaties niet in het algemeen moeten behandelen. De *Minister-President* is eveneens van oordeel, dat men zich dan beter kan richten op de individuele gevallen en wel in de eerste plaats op de oudste zaken.

Staatssecretaris *Götzen* merkt op met betrekking tot het punt van toelating van Nederlanders in Indonesië, dat het wel meer genoemde quotum van 1000 Nederlanders meer in het centrum komt. De *Minister-President* stelt de vraag of deze kwestie besproken kan worden met de Indonesische Secretaris-Generaal van Justitie, die hier te lande is. Staatssecretaris *Blom* heeft naar bedoelde Secretaris-Generaal gevraagd, doch hem nog niet te spreken kunnen krijgen.

Staatssecretaris *Götzen* deelt op een vraag van Minister Beel mede, dat de ambtelijke commissie, welke zich in Indonesië een oordeel zal vormen met betrekking tot het vraagstuk der Indo-europeanen, binnenkort zal vertrekken.

De *Minister-President* stelt voor de kwestie van de Ambonese militairen bij het volgende agendapunt te behandelen.

Staatssecretaris *Blom* heeft van de Vice-Admiraal Moorman vernomen, dat nog steeds bedragen binnenkomen in verband met de financiering van de Militaire Missie. Met het oog hierop is de in het stuk vermelde nota niet nagezonden, doch nog aangehouden.

Minister *Mulderije* acht het niet juist te stellen, dat het vraagstuk van de Ambonezen het moeilijkste probleem is, waar Nederland mee zit. Spreker zou n.l. met betrekking tot het rechtsherstel eveneens een voorstel tot benoeming van een regeringscommissaris willen dien, aangezien hem wel gebleken is, dat de beheersministers onvoldoende in de gelegenheid zijn om dit belangrijke vraagstuk tot een oplossing te brengen. Spreker heeft wel vernomen, dat bij terugvoer van de Ambonezen hun leven in Indonesië niet veilig zou zijn. Indien dit juist is, zal men in de eerste plaats hier te lande aandacht moeten schenken aan scholing e.d. Spreker is door het argument, dat er 130.000 werklozen zijn, niet er van overtuigd, dat Ambonezen niet in het bedrijfsleven geplaatst zouden kunnen worden.

Minister *Staf* is het met Minister *Liefinck* van mening, dat alles moet worden gedaan om te trachten de Ambonezen naar Indonesië terug te brengen. Vorig jaar is bij terugvoer gebleken, dat zij niet in gevaar komen. Kolonel Van Santen heeft dit ook bevestigd. Familieleden van Ambonezen, die in Indonesië zijn achtergebleven, prijzen zich in hun brieven gelukkig, dat zij niet naar Nederland zijn meegegaan. Als de Regering zich op het standpunt stelt, dat het niet mogelijk is, dat de Ambonezen zich assimileren, zal het ook beter zijn, dat zij terugkeren. Scholing in Westerse vakken kan echter wel van betekenis zijn, aangezien dergelijke Ambonezen ook in Indonesië en daarbuiten gemakkelijker onderdak zullen kunnen komen. De scholing zal echter verder moeten worden voortgezet in kampen, terwijl er gelegenheid moet zijn om in de bedrijven verder te oefenen. Spreker heeft niet veel verwachting van tewerkstelling in het bedrijfsleven. Opneming in het militaire apparaat zal betekenen, dat de betrokken Ambonezen veel minder zullen voelen voor terugkeer naar Indonesië. Daarbij komt, dat over enkele jaren dezelfde vraagstukken zullen bestaan ten aanzien van de alsdan grootgeworden jongens. Wel zal kunnen worden gedacht aan een tijdelijke tewerkstelling in een bewakingsreserve, waarin Ambonezen voor bewaking worden opgeleid. Uit deze reserve zal een aantal (b.v. 750 à 1000) kunnen worden gezocht, dat voor bewaking van militaire of burgerlijke objecten wordt geworven. Orde en tucht in de bewakingsreserve zullen wellicht gemakkelijker gehandhaafd kunnen worden, wanneer als voorwaarde voor een burgerlijke verbintenis zal worden gesteld, dat men zich in de bewakingsreserve goed heeft gedragen. De betrokkenen kunnen dan met hun gezinnen in een afzonderlijk kamp worden ondergebracht waarbij de Ambonezen als buiten hun standplaats werkenden zouden kunnen worden beloond. Ook zouden eventueel de rangen van opzichter en opzichter 1^e klas mogelijk zijn.

Minister *Beel* acht de toezegging van Minister *Staf* zeer belangrijk, aangezien de vorming van een bewakingsreserve een oplossing geeft voor een belangrijk deel der Ambonezen. Het is voor spreker nog de vraag of ten aanzien van de tucht geen afzonderlijke regeling nodig is. De vraag van de wenselijkheid van aanwijzing van een regeringscommissaris zal nader onder ogen kunnen worden gezien.

Staatssecretaris *Götzen* merkt met betrekking tot terugvoering van de Ambonezen naar Indonesië op, dat een belangrijke moeilijkheid is, dat de Ambonezen zelf niet terug willen. Voorts wijst spreker er op, dat zij niet als asylozoekenden kunnen worden beschouwd, aangezien zij in Indonesië het militaire bevel hebben gekregen zich naar Nederland in te schepen. Wat betreft de vorming van een bewakingskorps merkt spreker op, dat Minuor geen apparaat daarvoor heeft. Als 1000 man kunnen worden opgenomen, zal voorts nog moeten worden nagegaan, wat met de resterende 1000 Ambonezen zal moeten geschieden.

Minister *Peters* is van oordeel, dat er een para-militaire of militaire groep moet worden gevormd. Spreker heeft nog niet geheel begrepen hoe Minister *Staf* zich de overgang van de in de bewakingsreserve op te nemen Ambonezen voorstelt.

De *Minister-President* is met betrekking tot de terugkeer naar Indonesië van oordeel, dat men in Indonesië de Ambonezen wel voor politiediensten e.d. zou willen hebben, waarbij men over ressentimenten zal heenstappen. Uit een recent rapportje blijkt voorts, dat bij de verwijdering van enkele vertegenwoordigers van de zgn. CRAMS verschillende Ambonezen hun medewerking hebben verleend aan de leiding. Nagegaan moet worden of een schifting in de kampen kan